

El sector del vi a la província de Barcelona. Hegemonia productiva i exportadora*

Raimon Soler-Becerro

Centre d'Estudis Antoni de Capmany en Economia i Història Econòmica de la Universitat de Barcelona

Durant la segona meitat del segle XX, i concretament durant el darrer terç del mateix, el conjunt del sector vitivinícola català va iniciar un nou cicle exportador en el qual hi ha jugat un paper preponderant el sector del cava, que ha fet la funció de motor de tot el sector del vi. Si bé l'exportació de vins no ha recuperat el caràcter estratègic que va tenir en èpoques anteriors, especialment durant el desenvolupament de la Revolució Industrial a Catalunya (segles XVIII-XIX), sí que s'ha tornat a situar en llocs destacats en el marc de l'economia catalana, gràcies a aquest nou cicle d'internacionalització. La nova onada exportadora s'ha consolidat encara més durant els darrers deu anys, de manera que el sector vinícola català i, més concretament el de la província de Barcelona, és un dels més dinàmics en el mercat exterior de l'economia catalana.

El present article, doncs, té com a objectiu situar quin és el moment actual del sector vinícola a la província de Barcelona, sense oblidar però donar-li una perspectiva de l'evolució des d'inicis del segle XXI. Per això, en primer lloc, mostraré quin

és el moment actual del sector del vi dins de la indústria agroalimentària catalana; en segon lloc, determinaré com es configura el sector vitivinícola de la província de Barcelona; en tercer lloc incidiré en l'hegemonia de la demarcació barcelonina en la producció i en l'exportació de vins a Catalunya; en quart lloc, analitzaré la geografia de les exportacions de vins des de la província; continuaré amb una breu referència al perfil de les empreses exportadores i per acabar, plantejaré una reflexió sobre el principal repte amb què es troba actualment el sector: la valorització i el prestigi.

1. La indústria del vi en el marc de la indústria agroalimentària

La indústria agroalimentària és el més important dels sectors industrials a Catalunya. Amb dades de 2012, l'agroindústria representava el 21% de les vendes totals industrials, el 18% de l'ocupació i l'11% dels establiments. Dins d'aquest subsector, el sector dels elaboradors de vins i escumosos representava el 6% de les vendes, el 9% de les exportacions, el 7% de l'ocupació i el 14% dels establiments industrials. L'elaboració de vins i caves és un sector amb una llarga tradició i que presenta un important dinamisme exportador, com ho

* Aquest treball s'ha realitzat en el marc del Grup de Recerca Consolidat *Història i desenvolupament econòmics (indústria, empresa i sostenibilitat)*, 2014 SGR 1345.

Taula 1
El sector del vi en el marc de la indústria agroalimentària a Catalunya

Mitjana 2010-2012 (valors)			
	Vins i caves	Resta	Total agroalimentària
Vendes netes (milions d'€)	1.149	18.527	19.676
Exportacions (milions d'€)	545	5.337	5.882
Ocupats (milers)	5	70	75
Establiments (unitats)	379	2.289	2.668
Mitjana 2010-2012 (%)			
	Vins i caves	Resta	Total agroalimentària
Vendes netes (milers d'€)	5,8	94,2	100,0
Exportacions (milers d'€)	9,3	90,7	100,0
Ocupats (milers)	6,6	93,4	100,0
Establiments (unitats)	14,2	85,8	100,0

Font: Departament d'Agricultura, *Informe de la indústria, la distribució i el consum agroalimentaris a Catalunya*, diversos anys.

demostra el fet que els elaboradors de vins i caves catalans venen a l'exterior el 47% del total, mentre que a la resta del sector agroalimentari català les exportacions estarien al voltant del 28% de les vendes. En aquesta activitat, la província de Barcelona hi juga un paper preponderant que repassarem tot seguit.

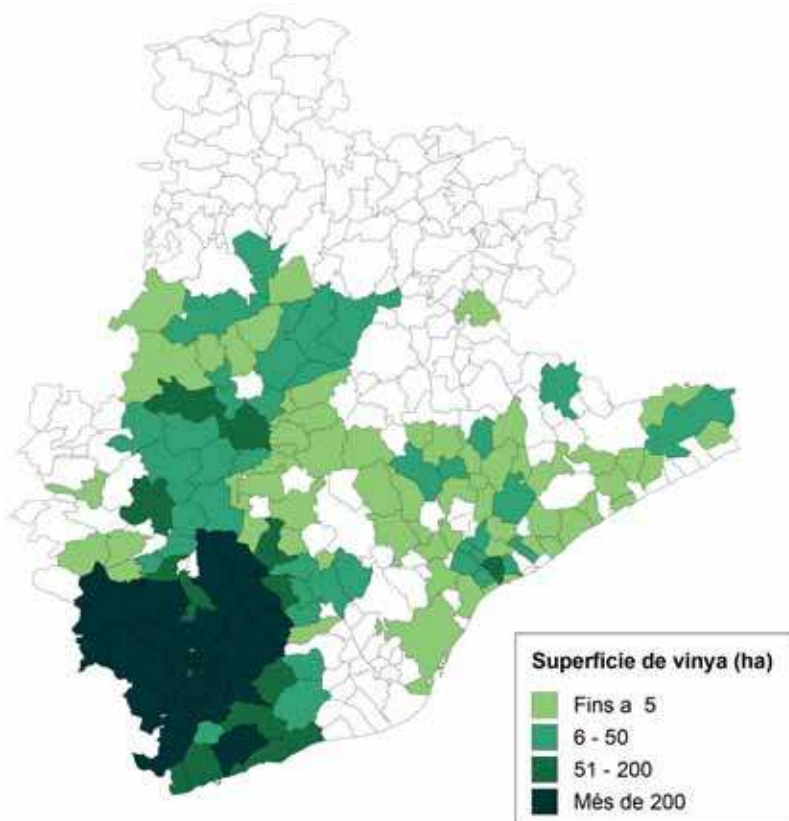
2. Un sector concentrat en una comarca i en una DO

La localització del sector elaborador de vins i escumosos ve determinat per la distribució de la superfície de vinya a Catalunya. En aquest sentit, hi ha plantades un total de 54.980 hectàrees d'aquest conreu –dades de 2014–, de les quals el 48% es troben a la província Tarragona, el 40% a la de Barcelona, i el 12% restant es reparteixen entre les demarcacions de Girona i de Lleida. Dins de la província de Barcelona, el que destaca és la concentració de la vinya en una comarca determinada, concretament l'Alt Penedès, en la qual hi hauria 17.449 hectàrees de vinya (el 80% de la província). Aquesta comarca és el nucli central de la Denominació d'Origen Penedès, la qual s'estén per les comarques del Garraf, part de

l'Anoia (sis municipis), del Baix Llobregat (nou municipis) i del Baix Penedès, aquesta ja a la província de Tarragona (**mapa 1**). En conjunt, els municipis de la DO Penedès de la demarcació de Barcelona sumen 20.748 hectàrees que representen el 95% de vinya de les comarques barcelonines i el 38% de la vinya existent a Catalunya.

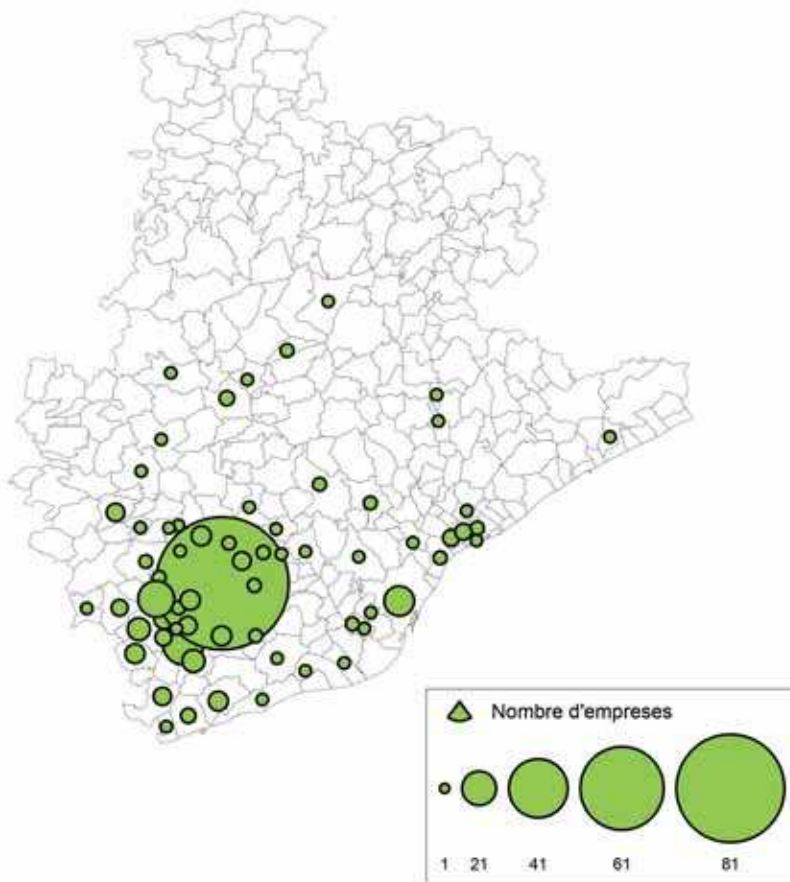
Aquesta elevada concentració de vinyes en una sola regió condiona la ubicació de les empreses del sector elaborador. De les 317 empreses que hem comptabilitzat al **mapa 2**, el 82% es troben situades en municipis de la Denominació d'Origen Penedès. En aquest sentit, destaca el nucli de Sant Sadurní d'Anoia, a partir del qual s'ha format un clúster en què participen també els municipis de Subirats, Torrelavit, Piera, el Pla del Penedès i Font-rubí, en els quals s'hi inclouen unes 139 empreses, que representen el 44% de les radicades a la província de Barcelona –sempre segons les fonts indicades al mapa. És en aquest clúster on es concentra la major ocupació del sector del vi i del cava d'aquesta demarcació, atès que en aquests sis municipis s'hi concentren el 57% dels treballadors de la província en el sector vinícola. A banda d'aquest clúster, a més, destaca el nucli de Vilafranca del

Mapa 1
Distribució del conreu de la vinya a la província de Barcelona, 2014

Font: Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació

Mapa 2
Localització de les empreses del sector vinícola a la província de Barcelona, 2015
 (nombre d'empreses per municipi)

Font: Base de dades SABI, corregit amb les dades d'empreses elaboradores del Consell Regulador del Cava

Penedès, amb unes 20 empreses. Així doncs, a la zona penedesenca de la província de Barcelona, no només hi hauria el major nombre d'empreses elaboradores de vi i escumós, sinó que també hi trobarem les més grans: bàsicament aquelles que formen els grans grups empresarials de Codorniu, Freixenet i Torres.

3. L'hegemonia de la província de Barcelona en la producció i en l'exportació de vins catalans

La producció mitjana de vi de tot tipus a Catalunya ha crescut un 11% entre el període 2001-2005 i el 2011-2015, passant d'uns 2,9 milions d'hectolitres a 3,3, aproximadament. La província de Barcelona és l'única que creix entre un període i un altre, passant d'una mitjana d'1,2 milions d'hectolitres el 2001-2005 als 2 milions en el darrer període que trobem a la **taula 2**. Això suposa un increment de gairebé un 70%, mentre que la resta de províncies han tingut fortes caigudes de la

producció. Aquest fet és causat per una caiguda notable en la superfície de vinya global des de 2001, que afecta en major mesura les províncies de Girona, Lleida i Tarragona, i en un grau menys intens a la de Barcelona. A això s'hi afegeix una major productivitat de la vinya a la demarcació barcelonina. D'aquesta manera, si l'any 2001 una hectàrea de vinya produïa de mitjana uns 7.736 quilos de raïm a Barcelona, el 2014 s'han convertit en 10.002. Malgrat que la productivitat física de la vinya també ha crescut a la província de Tarragona, l'altra gran demarcació productora, una hectàrea de vinya continua produint a Barcelona 1,4 vegades més que a la demarcació tarragonina.

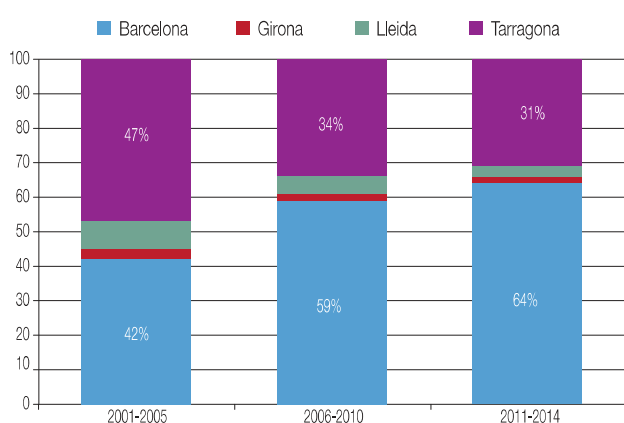
D'aquesta manera, com podem veure al **gràfic 1**, en el decurs dels primers decennis del segle XXI s'ha produït un capgirament en el lideratge productiu del sector vinícola català, de tal forma que la província de Barcelona ha passat a encapçalgar la producció de vi a Catalunya. Així doncs, en el període 2001-2005, si la demarcació barcelonina encara representa-

Taula 2
Evolució de la producció de vi a Catalunya, 2001-2014
 (mitjana anual d'hectolitres)

Mitjana (hl)	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
2001-2005	1.232.096	85.814	228.434	1.382.585	2.928.928
2006-2010	1.891.668	64.162	160.665	1.082.272	3.198.767
2011-2014	2.089.726	69.656	86.947	1.003.391	3.249.719

Font: Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, i Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente.

Gràfic 1
Producció de vi a Catalunya per províncies
 (en % sobre el total d'hectolitres en mitjana anual)

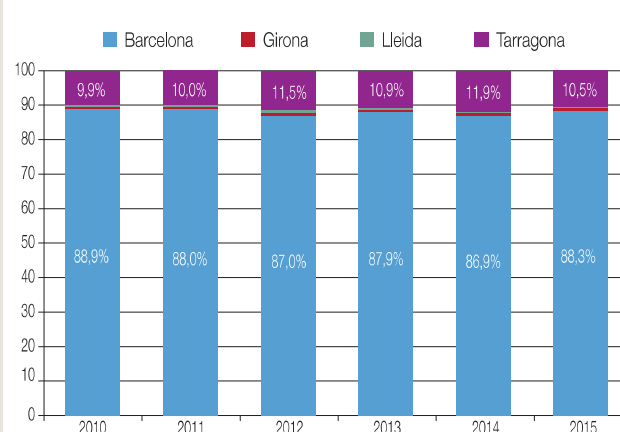
Fonts: Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, i Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente

va el 42% de la producció total, en el període 2011-2014 ha passat a sumar fins al 64% de la producció. Aquest fenomen s'ha produït a partir de 2005, any en què Barcelona ja supera la província de Tarragona com a principal província productora de vi a Catalunya.

La conversió de la província de Barcelona en la líder de la producció de vi a Catalunya ve precedit d'un llarg i abassegador predomini d'aquesta demarcació en el sector exportador. En termes de volum, la província de Barcelona ha exportat el 88% dels hectolitres de vi que s'han venut a l'exterior des de Catalunya (gràfic 2). En aquest sentit, presenta una certa estabilitat quant al volum exportat en els darrers cinc anys.

Si ens referim a l'exportació en termes de valor, el predomini barceloní encara és més gran i sembla tendir a incrementar-se. Així, l'exportació de vi des de la província de Barcelona ha passat d'una mitjana de 438.611 milers d'euros –en termes constants, a preus de 2011– el 2001-2005 als més de 510.000 milers d'euros de 2011-2015, mentre que les exportacions de vi fetes des de la resta de Catalunya es mantenen

Gràfic 2
Volum de vi exportat per províncies
 (en % sobre el total de tones)

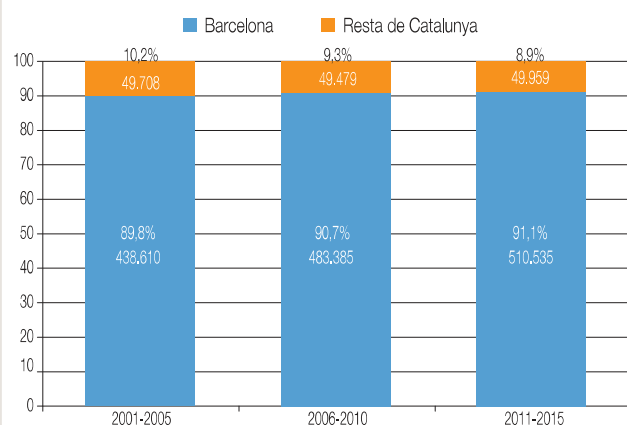

Fonts: IDESCAT. Comerç amb l'estranger

una mica per sobre del 49.000 milers d'euros. Per tot plegat, el pes del sector exportador vinícola barceloní s'ha incrementat lleugerament passant del 90% al 91% del valor total de les exportacions vinícoles catalanes (gràfic 3).

Aquest predomini de la província de Barcelona en el marc de les exportacions de vins transcendeix les fronteres catalanes, de tal manera que aquesta demarcació lidera la internacionalització dels vins a nivell de tot l'Estat espanyol. Al llarg de tot el que portem de segle XXI, la província de Barcelona ha estat la principal exportadora de vins del conjunt de l'Estat. L'any 2003 constaven 153 exportadors regulars des de la demarcació líder en el mercat exterior de vins, que venien per valor de 336.194,6 milers d'euros. Això representava en aquest any més del 20% de tots els exportadors regulars espanyols i al voltant del 27% del valor dels vins venuts a l'estranger des de l'Estat. Amb dades de 2015, el pes de la província s'ha reduït notòriament atès que ha passat a representar el 8,5% dels exportadors i el 20% de les exportacions (taula 3). Malgrat que, com veurem, el nombre d'empreses regulars que exporten vi i cava des de la província de Barce-

Gràfic 3
Evolució de les exportacions de vi
(en milers d'euros en mitjana anual a valors constants
de 2011 i % sobre el total)

Nota: el valor absolut és en milers d'euros
Fonts: IDESCAT. Comerç amb l'exterior

lona ha augmentat amb els anys. Tot i amb això, la distància de Barcelona respecte la resta de províncies continua essent

notable i, en algun cas, s'ha incrementat al llarg del temps. D'aquesta manera, si l'any 2003 la província de Barcelona exportava 1,8 vegades més que la Rioja, la més immediata competidora, el 2015 aquesta *ratio* ha passat a ser de 2,2 vegades més.

Els principals responsables de l'expansió internacional dels vins catalans i, per tant, de la província de Barcelona, han estat els vins escumosos, és a dir, els caves. Des de l'any 2002, les exportacions de cava han superat sempre les vendes en el mercat interior, fins arribar al 2015, en què les exportacions han suposat el 64% de les vendes totals de cava. Hem de recordar aquí que la Denominació d'Origen Cava s'estén més enllà de les fronteres catalanes però que la immensa majoria de les empreses elaboradores i exportadores es troben radicades en el clúster generat al voltant de Sant Sadurní d'Anoia, al qual ens hem referit abans. Tot i que les exportacions de cava des de la província de Barcelona han anat perdent pes relatiu dins de l'exportació global espanyola d'aquest producte, aquestes encara s'han enfilat fins al 81% de les exportacions de vi escumós l'any 2015.

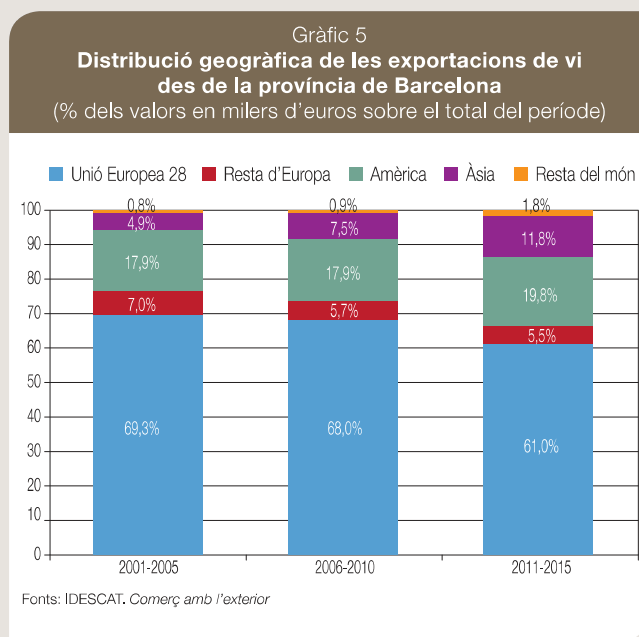
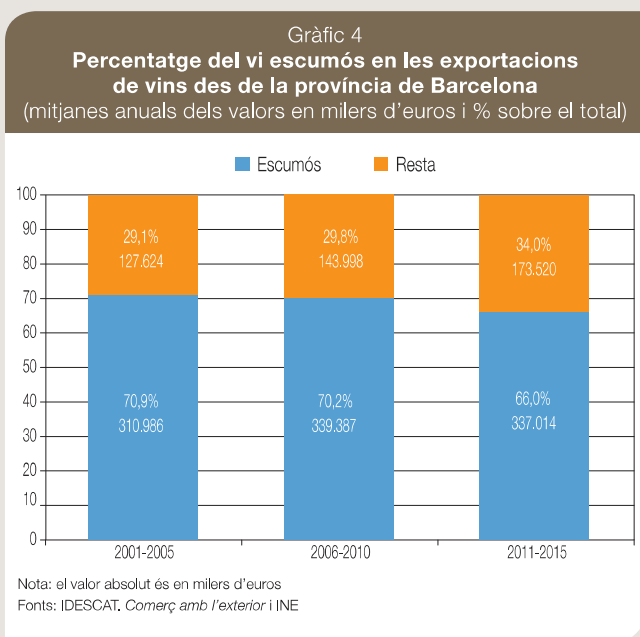
Taula 3
Les 20 principals províncies exportadores de vi a Espanya, 2015

Província	Exportadors*	Exportació (milers d'€)	Exportació mitjana/ empresa (milers d'€)	% sobre el total d'exportadors	% sobre el total de les exportacions
Barcelona	332	531.064,3	1.599,6	8,5	20,1
La Rioja	188	246.127,8	1.309,2	4,8	9,3
Ciudad Real	74	227.398,1	3.072,9	1,9	8,6
Àlaba	111	163.461,8	1.472,6	2,8	6,2
Múrcia	49	141.065,7	2.878,9	1,3	5,3
València	97	132.880,1	1.369,9	2,5	5,0
Toledo	59	103.244,7	1.749,9	1,5	3,9
Albacete	48	98.166,0	2.045,1	1,2	3,7
Saragossa	67	97.210,7	1.450,9	1,7	3,7
Badajoz	41	91.124,8	2.222,6	1,0	3,5
Valladolid	150	84.262,1	561,7	3,8	3,2
Cádiz	60	84.165,4	1.402,8	1,5	3,2
Navarra	79	60.323,0	763,6	2,0	2,3
Cuenca	39	45.242,4	1.160,1	1,0	1,7
Tarragona	142	37.637,0	265,0	3,6	1,4
Burgos	120	29.381,8	244,8	3,1	1,1
Madrid	118	26.489,1	224,5	3,0	1,0
Pontevedra	73	21.659,3	296,7	1,9	0,8
Alacant	29	15.427,3	532,0	0,7	0,6
Guipúscoa	23	13.136,2	571,1	0,6	0,5
Total	1.899	2.249.467,6	1.184,6	48,4	85,1

*Només exportadors regulars: empreses que han exportat durant els darrers 4 anys.

Font: ICEX, *Perfil de los exportadores españoles*.

Tanmateix, en els darrers anys s'està produint un canvi relativament important en l'estructura de les exportacions de vins barcelonins. Sembla que en els darrers cinc anys, el valor de les exportacions de vins escumosos han anat perdent pes progressivament davant d'altres tipus. En el període 2001-2005, els caves estaven a prop del 71% del valor total de les exportacions de vins des de la província de Barcelona. Però els altres vins amb Denominació d'Origen Protegida (DOP) i el conjunt de vins no escumosos han guanyat pes en el valor de les exportacions fins a representar el 34% del total venut a l'exterior des de la província de Barcelona (**gràfic 4**). Aquest fenomen s'ha produït sobretot per la presència internacional cada cop més important del vi amb Denominació d'Origen Catalunya, que dels 187.611 hectolitres exportats el 2005 ha passat als 243.694 del 2014, exportant el 52% de la producció i el 54% del valor. S'ha de recordar aquí que la DO Catalunya, com la DO Cava, és una denominació supraprovincial, la qual en aquest cas abraça les diverses regions vinícoles catalanes.

4. Consolidació del mercat europeu i expansió en el mercat asiàtic

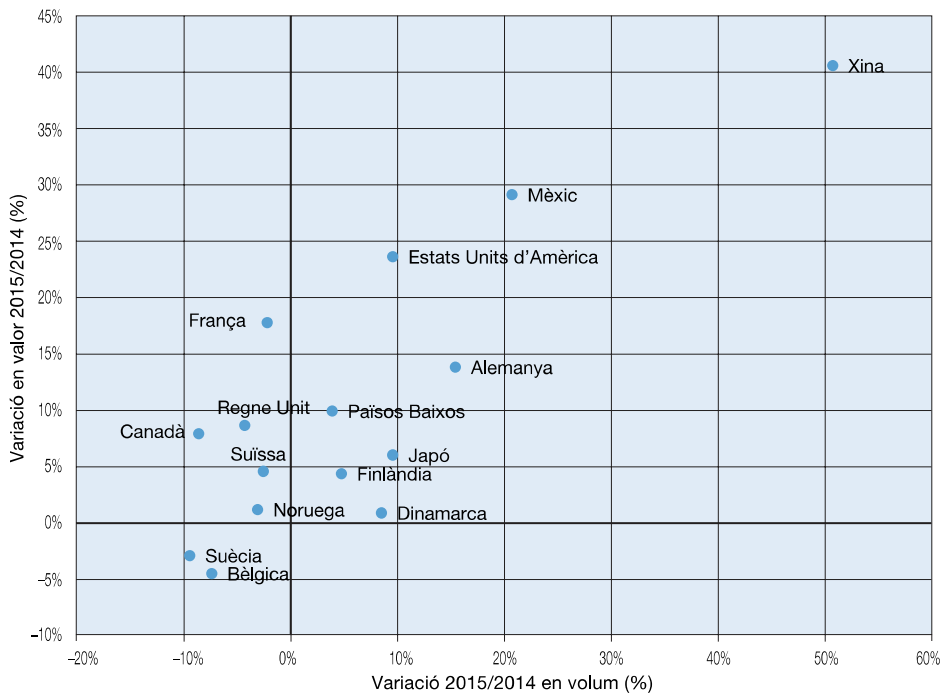
Dit tot això, cal fer referència ara als mercats als quals es dirigeixen els vins des de la província de Barcelona. El mercat europeu ha estat tradicionalment la principal destinació del vi que s'ha exportat des de Catalunya i, en conseqüència, des de la província de Barcelona. La integració de l'Estat espanyol a la Unió Europea el 1986, però sobretot la seva participació en la formació de la Unió Econòmica i Monetària (1992), primer, i la introducció de l'euro el 1999, després, han contribuït en la intensificació de les relacions comercials amb els països de la

zona euro i, en termes generals, de la Unió Europea. Per aportar la dada més actual, direm que les exportacions a la Unió Europea (28 països) han suposat el 2015 el 61% del total, de les quals, quasi el 75% han estat a països de la zona euro (**gràfic 5**).

Tot i amb això, també en la distribució geogràfica de les exportacions s'estan començant a produir alguns canvis. D'aquesta manera, a començaments del segle XXI les exportacions de vi des de Barcelona a la Unió Europea representaven el 69% del total. Aquest període representa el màxim històric, atès que a mesura que ha avançat el segle i, sobretot, en els darrers cinc anys aquesta proporció ha anat en descens. En aquest sentit, dues àrees destaquen pel seu creixement: els països d'Amèrica del Nord, sobretot els Estats Units i Mèxic, i molt especialment els països asiàtics, i concretament el Japó i extraordinàriament la Xina.

Si ens fixem en el que ha passat el darrer any en els quinze principals mercats del vi exportat des de la província de Barcelona, els quals representen el 85% de les exportacions (**gràfic 6**), podem distingir tres tipologies de països. En primer lloc destaquen aquells en què les exportacions han augmentat tant en volum com en valor. Cal remarcar el cas de la Xina que sobresurt per damunt de la resta tant en el creixement de les vendes en valor com en volum. Després de la Xina hi trobem els mercats nord-americans (Mèxic i els Estats Units) i amb uns creixements relativament moderats quatre països de la Unió Europea, dels quals un està fora de la zona euro (Dinamarca) i el Japó. Una segona tipologia de països és aquella en què les vendes en volum han caigut però no, en canvi, les vendes en valor. Aquí hi trobem dos països de la UE

Gràfic 6
Evolució de les exportacions de vi des de la província de Barcelona
als 15 primers mercats 2015/2014

Fonts: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat. Comerç amb l'exterior

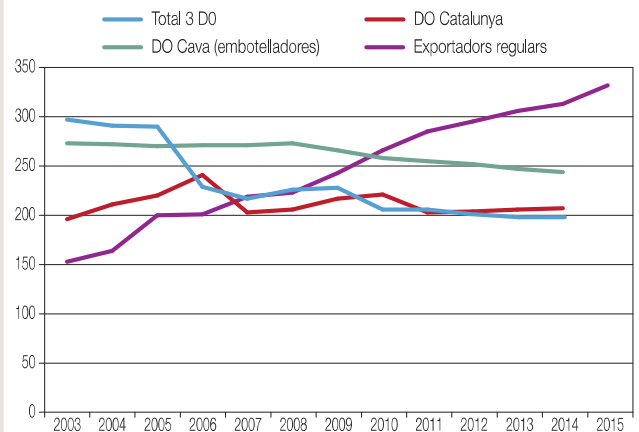
com França i el Regne Unit –aquest darrer també fora de la zona euro– i tres països que no són ni de la zona euro ni de la UE: Suïssa, Noruega i Canadà. Finalment, hi trobem els països en què han caigut tant les vendes en volum com en valor. Significativament, ambdós països són membres de la Unió Europea, tot i que Suècia no pertany a la zona euro.

5. L'empresa exportadora: expansió i concentració

Finalment, qui exporta són les empreses. Així, l'hegemonia de la província de Barcelona en les exportacions de vi catalanes i espanyoles se sustenta per un esforç d'internacionalització de les seves empreses vinícoles. El nombre de les que exporten de manera regular s'ha anat incrementant any rere any. D'aquesta manera, entre el 2003 i el 2015 el nombre d'exportadors s'ha més que duplicat, passant de 153 a 332. És remarcable que aquest esforç exportador s'ha fet sense un increment notable d'empreses del sector. Més aviat el nombre d'empreses elaboradores ha tendit a reduir-se, tal i com podem comprovar al **gràfic 7**. Aquest gràfic recull les empreses elaboradores inscrites a 3 denominacions d'origen vinculades a territoris –Alella, Penedès i Pla de Bages–, les quals s'estenen total o parcialment per la província de Barcelona; a les quals hi afegim les empreses inscrites en les dues deno-

minacions supraterritorials que són la DO Cava i la DO Catalunya. En aquest sentit, doncs, a les 3 DOs territorials el nombre de cellers inscrits ha passat de 297 a 198 entre 2003 i 2015; en el cas de la DO Catalunya s'ha produït un lleuger

Gràfic 7
Evolució del nombre de cellers inscrits a denominacions d'origen i d'exportadors regulars a la província de Barcelona (nombre)

Nota: les 3 denominacions d'origen de la línia blava són la DO Alella, la del Penedès i la del Pla de Bages. La DO Catalunya s'estén per totes les regions vinícoles catalanes i la DO Cava en diverses regions vinícoles de l'Estat espanyol

Fonts: elaboració pròpia amb dades del Magrama. Datos de las Denominaciones de Origen protegidas de vinos (DOPs), diversos anys i ICEX, Perfil de los exportadores españoles

increment, passant de 196 a 207 –tot i que el màxim de la sèrie es produeix l'any 2010, amb 228 cellers–, mentre que la DO Cava també ha anat perdent cellers inscrits, especialment a partir dels anys de la crisi. Així, aquesta darrera DO tenia 273 cellers embotelladors el 2003 i ha passat a 244, l'any 2014.

Malgrat aquest procés expansiu, la realitat és que el sector exportador de vi de la província de Barcelona està concentrat en unes poques empreses. Bàsicament ateny als grans grups formats per Freixenet, Torres i Codorniu, amb les seves empreses filials. Aquests són uns grups empresarials multinacionals, els quals fa temps que han seguit una estratègia exportadora que els ha portat a instal·lar cellers en països tercers així com a formar empreses comercialitzadores en aquells mercats que consideren importants per al seu desenvolupament. Aquestes empreses, que representen un 3% del total d'exportadors regulars concentren al voltant del 84% de les exportacions. Si hi afegim aquelles empreses que exporten més de 500.000 euros, resulta que un 15% de les empre-

ses concentren el 97% del valor de les exportacions. Malgrat això, s'ha de destacar que les empreses que es troben en la franja mitjana de l'exportació –entre 50.000 i 500.000 euros– han crescut de manera notòria, passant d'una mitjana de 40 entre 2003-2005 a 74, el 2011-2015 (**taula 4**). Tot i que aquest segment té un pes encara molt reduït en l'exportació, s'ha de dir que ha augmentat del 2% al 2,3%. Hem de tenir en compte que es tracta de petites empreses familiars que estan duent a terme un gran esforç per col·locar els seus productes en el mercat internacional.

6. El gran repte: la valorització del vi i del cava

Malgrat aquest procés expansiu el sector del vi a la província de Barcelona encara té reptes per encarar. En aquest sentit, cal recordar el que s'ha dit abans: el sector del cava i, en menor mesura, l'aparició de la DO Catalunya han estat els que han impulsat quantitativament la presència a la resta del món dels vins produïts a la província de Barcelona. Ambdues

Taula 4

Empreses exportadores regulars i valor de les seves exportacions (mitjana anual del nombre i del valor en milers d'euros a preus de 2011)

Nombre i valors						
Exportacions	Empreses exportadores regulars			Valor de les exportacions (exportadors regulars, milers d'euros a preus de 2011)		
	2003-2005	2006-2010	2011-2015	2003-2005	2006-2010	2011-2015
< 5.000 €	35	58	63	83,9	99,1	121,6
5.000 € - 25.000 €	40	53	78	574,1	752,3	1.010,2
25.000 € - 50.000 €	23	31	44	1.002,4	1.170,8	1.532,0
50.000 € - 500.000 €	40	48	74	8.677,0	9.426,8	11.211,1
500.000 € - 5 mill €	28	32	36	61.244,9	57.506,5	63.220,6
> 5 mill €	7	9	10	369.989,8	366.075,4	409.007,7
Total	172	230	306	441.572,1	435.030,9	486.103,2

Percentatges						
Exportacions	Empreses exportadores regulars			Valor de les exportacions (exportadors regulars, milers d'euros a preus de 2011)		
	2003-2005	2006-2010	2011-2015	2003-2005	2006-2010	2011-2015
< 5.000 €	20,5%	25,2%	20,6%	0,0%	0,0%	0,0%
5.000 € - 25.000 €	23,2%	23,0%	25,5%	0,1%	0,2%	0,2%
25.000 € - 50.000 €	13,3%	13,5%	14,5%	0,2%	0,3%	0,3%
50.000 € - 500.000 €	23,0%	20,7%	24,2%	2,0%	2,2%	2,3%
500.000 € - 5 mill €	16,1%	13,7%	11,8%	13,9%	13,2%	13,0%
> 5 mill €	3,9%	4,0%	3,3%	83,8%	84,1%	84,1%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Fonts: elaboració pròpia amb dades del Magrama, *Datos de las Denominaciones de Origen protegidas de vinos (DOPs)*, diversos anys i ICEX, *Perfil de los exportadores españoles*.